

บทที่ ๔

กลุ่มผลประโยชน์และพรรคการเมือง

โดยการศึกษาจากประวัติศาสตร์ทางการเมืองของไทยตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา จะพบว่า กลุ่มทหาร เขากลุ่มอำนาจทางการเมืองมาตลอด ลักษณะเช่นนี้เขียนได้คงสมมุติฐานไว้ประการหนึ่งว่า กลุ่มผลประโยชน์และพรรคการเมืองของไทยไม่เข้มแข็งพอที่จะเราไปมีบทบาทในการ เปลี่ยนแปลงรัฐบาลได้ จึง เปิดโอกาสให้กลุ่มทหาร เข้าไปมีบทบาทในการ เปลี่ยนแปลงรัฐบาลแทน ในประเทศไทยกลุ่มผลประโยชน์เป็นกลุ่มแรกที่ไม่สามารถเข้าไปมีบทบาททางการเมืองได้โดยตรง เพราะ เป็นชาวต่างชาติ และกลุ่มผลประโยชน์นี้ก็เป็นกลุ่มที่รวมมือกับผู้มีอำนาจทางการเมืองทุกยุคสมัย ส่วนกลุ่มคนชั้นมีผลประโยชน์ตรงกัน แต่ไม่สามารถแสดงออกได้ และเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่ใหญ่ที่สุด ใหญ่เกินกลุ่มเกษตรกรนี้ ไม่เคยมีบทบาททางการเมืองอย่างแท้จริง เช่นเดียวกัน ในยุคพรรคการเมือง พรรคการเมืองไทยไม่ได้มีรากฐานมาจากกลุ่มผลประโยชน์ หรือบางชนชั้นในความสนับสนุน แต่เป็นพรรคการเมืองที่เกิดจากความต้องการของบุคคลไม่ก่น โดยเฉพาะเกิดจากความร่วมมือของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนน้อย จึง เป็นพรรคการเมืองแบบมีแต่หัวไม่มีฐาน นอกจากนี้พรรคการเมืองที่เคยมีบทบาทมากจนสามารถเป็นรัฐบาลได้นั้น ก็อยู่ภายใต้การนำของกลุ่มทหาร ไทยสิ้นเชิง

๔.๑ ความอ่อนแอของกลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มผลประโยชน์ซึ่งอาจจัดได้ว่ามีลักษณะเป็นชนชั้นกลาง (Middle Class) ของสังคมไทย ได้แก่กลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ โดยทั่วไปชนชั้นกลางนี้จะทำให้ระบบประชาธิปไตยดำเนินไปได้ ก็จะได้เห็นว่าในประเทศที่มีชนชั้นกลางมาก จะเป็นประเทศที่มีเสถียรภาพทางการเมือง เพราะชนชั้นกลาง เป็นกำลังต่อต้านความลึกลับรุนแรงไม่ว่าของฝ่ายชายที่ต้องการปฏิวัติสังคมด้วยวิธีรุนแรงหรือฝ่ายขวาที่ต้องการรักษาสถานะเดิมอยู่อย่าง ไม่เปลี่ยนแปลง ทั้งนี้เพราะชนชั้นกลางไม่มีผลประโยชน์ที่จะต้องสูญเสีย เช่นฝ่ายขวาหรือฝ่ายซ้าย จนผล สฤกษ์ ฆนธรัชต์

กล่าวถึง เรื่องนี้ว่า "...เรื่องการสร้างชนชั้นกลางนี้ ถ้าเราสามารถสร้างชนชั้นกลางขึ้นมาได้มากเพียงใด ก็เป็นการสร้างสังคมใหม่สำหรับประเทศ และเป็นสังคมที่ก้าวหน้ามากขึ้นเพียงนั้น..." ซึ่งนับว่าเป็นความเข้าใจที่ถูกต้อง

แต่เนื่องจากชนชั้นกลางทาง เศรษฐกิจในประเทศไทย เป็นชาวต่างชาติซึ่งได้แก่ ชาวจีน^๒ เป็นส่วนใหญ่ซึ่งในปัจจุบันมีอยู่ประมาณว่ามีชาวจีนอยู่ประมาณกว่า ๓ ล้านคน^๓ และชาติอื่น ๆ เป็นส่วนน้อย และเพราะว่าชาวต่างชาติเหล่านี้ไม่ได้มีส่วนร่วมหรือไม่มีโอกาสที่จะเข้าร่วมในกิจการทางการเมืองของประเทศ พวกนี้จึงมีความจำเป็นที่จะต้องรักษาระบบประชาธิปไตยของตน ภัยการระดมความคุ้มครองจากบรรดาผู้กำหนดอำนาจในวงการ เมือง และการปกครอง เพื่อที่จะคัดค้านภัยคุกคามให้เป็นที่ประจักษ์ต่อการดำเนินกิจการค้าขายของเขา เช่น โศภนวิธาน เรือเดินสมุทร เมืองคนสำคัญที่มีอิทธิพลตามบูดสมัย เข้าร่วมในบริษัทการค้าในลักษณะของหุ้นส่วน หรือกรรมการซึ่งจะทำให้พวกฝ่ายการก้าวก่ายไปชนตอบแทนอย่างลุ่มก่า เช่น ใต้โกงตา ไข่อูญูตต่าง ๆ รวมไปถึงการปลดปล่อยที่จะถูกกล่าวหาว่าเป็นพวกอันตราย (Dangerous Thought) อีกภัย ชนชั้นกลางของไทย จึงไม่มีลักษณะ เป็นกำลัง เสริมสร้างระบบประชาธิปไตยที่ต้องการ กลุ่มผลประโยชน์หรือชนชั้นกลาง เป็นฝ่ายสร้างอำนาจทางการเมือง

^๑ นายกรัฐมนตรี, สำนัก, ประมวลสุนทรพจน์ของ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ๒๕๐๔ (พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๐๖) หน้า ๒๕๕.

^๒ พยายามที่จะหาว่าชาวจีนที่เข้ามาทำมาหากินในเมืองไทย และอยู่ที่นั่นแล้วชาวจีน และรวมถึงบุคคลซึ่งไม่มีสัญชาติจีน แต่มีความเป็นจีนโดยวัฒนธรรม (Cultural Chinese)

^๓ C.P. Fitzgerald, The Third China, (Vancouver : University of British Columbia, 1965), p. 39.

ชาวจีนเป็นกลุ่มผลประโยชน์ทาง เศรษฐกิจที่มั่งคั่งและเป็นชนชั้นกลางอย่างแท้จริงในสังคมไทยมาแล้ว เพราะชาวจีนได้เข้ามาเป็นส่วนเกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจของไทยมาเป็นเวลานาน คนไทยไม่เคยมีอำนาจทางเศรษฐกิจ การค้าขาย มาโดยนัยน้อยตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว อันเป็นสมัยที่มีการ เปลี่ยนศูนย์กลางอำนาจทางการเมือง ซึ่งจะเห็นได้จากที่พระองค์เองทรงมีพระราชดำรัสว่า "...คนไทยควรจะเริ่มทางานอื่นว่า นอกจากการ เป็นข้าราชการ เท่านั้น จึงถึงเวลาแล้วที่คนไทยระดับเราปรับปรุงการค้าขายและอุตสาหกรรมให้ดีขึ้น..." ทั้งนี้เพื่อจะให้คนไทยเป็นกลุ่มผลประโยชน์ทาง เศรษฐกิจนั่นเอง

บทบาทของชาวจีนในทาง เศรษฐกิจนี้เป็แม่บทที่สำคัญ ซึ่งมีผลกระทบต่อการเมืองปัจจุบันที่สำคัญได้มีผลปฏิบัติที่ผลในคาม เศรษฐกิจของชาวจีนอาจแยกได้เป็น ๓ ประการ คือ

๑. ความสามารถในการประกอบการค้าอันเกิดมาแต่คุณนิสัย ซึ่งเป็นความสามารถเฉพาะตัว
๒. การรวมกำลังกันไปในทาง เศรษฐกิจ เช่น มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันและถือกันผูกพันโดยวิธีจัดการในรูปแบบสมาคมอาชีพและธุรกิจการกุศลต่าง ๆ เช่น สมาคมจีนในพระนคร - ๓๓๖ มีกลุ่มภาษาพูดและสนมมี ๒๕ สมาคม สมาคมอาชีพธุรกิจ ๓๓ สมาคม สมาคมกีฬา ๒๖ สมาคม สมาคมตระกูล ๒๓ สมาคม สมาคมศิษย์เก่า ๖ สมาคม สมาคมแบ็กเสิร์ล ๑๑ สมาคม สำหรับในส่วนภูมิภาคมีถึง ๔๒ สมาคม

สมาคมเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีบทบาทในการควบคุมวิถีชีวิตและความเข้มแข็งของชาวจีน

^๔ จุฬจักรพงษ์, พระองค์เจ้า, เจ้าชีวิต, (พระนคร : คลังวิทยา, ๒๕๐๔); หน้า ๒๒๒.

^๕ ยูทเรท นิลสินแกม, บทบาทของชาวจีนในประเทศไทย, วิทยานิพนธ์ชั้นปริญญาโท, คณะรัฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๑๐, หน้า ๑๘๘.

ทั้งสี่ มีการควบคุมการแข่งขันกันในทางการค้า กำหนดราคาสินค้า โกล่เกลี่ยข้อพิพาท
ระหว่างชาวจีนด้วยกัน จัดระบบสวัสดิการสังคมสำหรับชาวจีน สมาคมต่าง ๆ เหล่านี้
เจ้าถิ่นได้สนใจมาก

หอการค้าจีนแห่งกรุงจีนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓ ก็มีสมาชิกและอิทธิพลมาก หน้าที่สำคัญอัน
เห็นได้จากภายนอกของหอการค้าจีนก็คือ เพื่อส่งเสริมประโยชน์ในทางการค้าของจีน
ร่วมมือกับสมาคมต่าง ๆ ทำการต่อสู้และประนีประนอมกับกฎหมายและนโยบายของรัฐบาลไทย
โดยเคารพที่ศักดิ์และประโยชน์ของจีนไทยทั่วไป และมักจะใช้วิธีเงินยืม ๆ และทางอ้อม
ผ่านทางข้าราชการที่มีอิทธิพลของประเทศ

ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชาวจีนนี้ รัฐบาลทุกยุคทุกสมัยพยายามที่จะหา
มาตรการลดอิทธิพลทางเศรษฐกิจของชาวจีนอยู่เสมอ และในหลาย ๆ ทางด้วยกัน ตั้งแต่
สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงต่อต้านจีนทางวรรณคดี ดังในบท
พระราชนิพนธ์เรื่อง เมืองไทยจงคืนเด็ก ในนาม "อัสวาทู" มีความตอนหนึ่งว่า

"...ถ้าท่านจะหยุดใครตรงถึงขอความตอนที่สุดในสักครู่หนึ่งแล้ว
ข้าพเจ้าเชื่อว่าท่านคงจะรู้สึกอย่างเดียวกับข้าพเจ้าว่า การที่ยอมรับ
เช่นนั้นไปก็เท่ากับวางอาวุธอย่างใจหาย ชนิดลึกลับเด็ก ท่านผู้เป็นสหาย
ทั้งหลาย ไม่มีจีนเราจะอยู่ไม่ได้เฉยหรือ ? ถ้าเช่นนั้นเราเป็น
ชาติที่อยู่ทำอะไร ชาติใด ๆ ก็ดี ถ้าเป็นอยู่ไม่ได้ช่วยตนเองแล้ว ก็ไม่
สมควรจะมีชื่อว่าเป็นชาติ..."

^๖ ธีรารักษ์ เจ. กุลสิน, บทบาทของจีนในประเทศไทย, กมล จันทสร แปล,
พระนคร : โกล่เกลี่ยสโตร์, ๒๔๖๖, ๑) หน้า ๒๓๑.

^๗ อัสวาทู (นามแฝง) เมืองไทยจงคืนเด็ก, (พระนคร : โรงพิมพ์โสภณ-
พิพรรฒธนากร, พ.ศ. ๒๔๕๑) หน้า ๘๕ - ๘๖.

แต่ความพยายามของรัฐบาล ที่จะลคอิทธิพลทาง เศรษฐกิจของชาวจีน มักเป็นไปในตำมองแง่รับแบ่งคู่ โดยเฉพาะในระยะหลัง ๆ คือ คนจีนที่มีสัญชาติไทยมักจะไม่อยู่ในข่ายที่จะต้องควบคุม และมักจะได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลด้วยก็ โดยใจเงินเป็นเครื่องมือ ทั้งนี้ถึงแม้รัฐบาลพยายามจะปราบแต่ก็ไม่สำเร็จนัก เพราะว่ามีคนจีนในปริมาณไม่มากนัก

วิธีการที่รัฐบาลในอดีตนำมาใช้ ในการจำกัดอิทธิพลทาง เศรษฐกิจของชาวจีนนั้น อาจกล่าวได้ว่ามีอยู่ ๒ ทางด้วยกัน คือ

๑. การดำเนินการจำกัดทาง เศรษฐกิจต่อชาวจีนโดยตรง เพื่อให้ชาวจีนสามารถประกอบกิจการทาง เศรษฐกิจได้ไม่มากนัก เช่น การออกพระราชบัญญัติช่วยอารีพและวิชาชีพอ.ก. ๒๕๕๔ โดยกำหนดในเรื่อง การกำหนดอาชีพที่เฉพาะคนไทย เท่านั้นจะประกอบได้จำนวน ๒๑ ชนิด การควบคุมการส่งเงินออกนอกประเทศ การกำหนดกรรมสิทธิ์ในที่ดิน การปราบปรามการหลีกเลียงการ เสียภาษีอากร การจำกัดจำนวนคนจีนต่างต่าง เข้า เมือง เป็นต้น

๒. การส่งเสริมอาชีพคนไทย โดยถือเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาลที่จะส่งเสริมการประกอบอาชีพของคนไทย พยายามส่งเสริมให้คนไทยนิยมค้าขาย และในคนไทยนิยมสินค้าไทย เช่นที่ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ออก รัฐนิยม* รัศควนให้คนไทยบริโภค, ใช้เครื่องแต่งกายด้วยสิ่งที่ทำขึ้นในประเทศไทย แต่การปฏิบัติตามนโยบายนี้เต็มไปด้วยความยากลำบาก เพราะคนไทยไม่นิยมอาชีพทางการค้า ผลที่ได้จึงไม่ปรากฏว่าได้รับความสำเร็จในการต่อสู้กับอิทธิพลของชาวจีนทาง เศรษฐกิจ เพราะว่ารัฐบาลมุ่งที่จะส่งเสริมอาชีพกาน เศรษฐกิจกร เกษตร มากกว่า เศรษฐกิจการค้า และในคานการค้าแล้วยังทำได้

* ยุพเรศ, เรื่องเดิม, หน้า ๗๘ - ๑๐๘

* หอการค้าไทย, ประวัติการค้าไทย, พิมพ์นุสรณ์งานศพ นายสง่า วรณพิมพ์รัฐ (พระณกร : บวริช บพิช จำกัด, ๒๕๑๑) หน้า ๒๕๕ - ๒๕๘.

ยากมากเพราะชาวจีนต่อต้านกบฏการตั้งกลุ่มสมาคม ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งมีลักษณะ
เป็นองค์การที่เข้มแข็งและสามารถดักค้ำมีคนไทย เขาไปมีบทบาทในทาง เศรษฐกิจได้โดย
เนื่องจากชาวจีนผูกมออำนาจทาง เศรษฐกิจเหล่านี้ไม่ได้เขามีส่วนร่วมทางการเมือง
หรือไม่มีโอกาสเข้าร่วมในกระบวนการ เมืองของประเทศโดยตรง พวกชาวจีนที่มีความรู้สึก
กระตือรือร้นทางการเมือง จึงต้องหาทางแสดงบทบาทในทางอื่น ๆ ซึ่งอาจแบ่งบทบาททาง
การเมืองของชาวจีนในประเทศไทยได้ดังต่อไปนี้^{๑๐}

๑. การเผยแพร่ความรู้สึกทางการเมืองในรูปของลัทธิชาตินิยม (Nationalism) ไทยจะเห็นได้จากในสมัยที่ ดร. ชูชีพเข็น กระเตรียมกำลังเพื่อปฏิวัติล้มล้าง
ราชวงศ์แมนจู บนอันแผ่นดินใหญ่นั้น ดร. ชูชีพเข็น ได้มองเห็นความสำคัญของชาวจีน
โพ้นทะเล ก็เป็นผลให้ชาวจีนนักศึกษาจำนวนมากในปลายสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว เมื่อเกิดสงครามระหว่างจีนและญี่ปุ่น ชาวจีนในประเทศไทยร่วมมือกัน ทำการ
บอยคอตต์ (Boycott) สินค้าญี่ปุ่นและส่งเงินไปสนับสนุนกองทัพจีนในการสู้รบกับญี่ปุ่น
และในระยะเวลาหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ซึ่งเป็นที่ มรว. เส็นยี ปราโมช เป็นนายก
รัฐมนตรี ต่อจากนายทวี บุญยเกษตร เนื่องจากประเทศจีนได้ยึดชนร่วมกับสหรัฐอเมริกา
และฝ่ายสัมพันธมิตร จึงทำให้ ชาวจีนในประเทศไทย เกิดความรู้สึกอีกแนว ว่าจะชาติตนเป็นชาติ
ผู้ชนะสงครามโลกแสดงปฏิริยาต่อต้านรัฐบาลไทย จนในที่สุดถึงกับปะทะกับคนไทยอย่าง
รุนแรง

๒. แสดงออกทางการเมือง โดยผ่านหนังสือพิมพ์ภาษาจีน ซึ่งปรากฏว่ามี
หนังสือพิมพ์ที่เผยแพร่ เป็นภาษาจีน ได้แสดงบทบาททางการเมืองอย่างทำทนายอำนาจรัฐบาล
ไทย จึงทำให้หนังสือพิมพ์ภาษาจีนเหล่านี้ถูกห้ามกำเนินงานอย่าง เปิดเผยอีก โดยเฉพาะ
ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่า รัฐบาลไทยป้องกันและปราบปรามในเรื่อง การกระทำอันเป็น

^{๑๐} บุพเพภร์, เรื่องเดิม, หน้า ๑๑๐-๑๒๑

กอมมิวนิสต์อย่าง เข้มแข็ง หนังสือพิมพ์ภาษาจีนจึงถูกปิดไปหลายฉบับ นับเป็นระยะที่เขา
ระยะหนึ่งเองหนังสือพิมพ์ภาษาจีนที่พิมพ์ออกเผยแพร่ในประเทศไทย

๓. การใช้อำนาจทาง เศรษฐกิจเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ทางการเมือง เช่น
การให้ทุนสนับสนุนแก่มาริกสมาคมแทนราษฎร เพื่อเป็นปากเสียง และ เครื่องมือทางการเมือง
ให้แก่ชนในรัฐสภา

๔. สมาคมลับชาวจีน ในปัจจุบันสมาคมลับชาวจีน มีการดำเนินงานทางการเมืองอย่างขลับเร้น
โดยอาศัยองค์การ เปิดเผยอื่น ๆ เป็นองค์การบังหน้า

บทบาททาง เศรษฐกิจที่มีผลกระทบทางการเมือง และบทบาททางการเมืองของ
ชาวจีนในฐานะ เป็นชนชั้นกลางที่แท้จริงของ เมืองไทยดังกล่าวข้างต้นนี้ จึงไม่เป็นปัจจัย
ส่งเสริมระบบประชาธิปไตย ที่ต้องการชนชั้นกลางทาง เศรษฐกิจเป็นพลังสำคัญ ทั้งยังเป็น
การลดโอกาสที่จะทำให้ ไทยไทย เป็นชนชั้นกลางที่แท้จริงไปอีกด้วย

ในท่ามกลางความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มทหาร กับกลุ่มผลประโยชน์ต่าง เศรษฐกิจที่มี ถึงแม้
ว่ารัฐบาลทุกยุคที่อยูภายใต้อิทธิพลของกลุ่มทหาร จะพยายามแสดงให้เห็นว่า มีนโยบาย
ที่จะลดอิทธิพลทาง เศรษฐกิจของชาวจีนก็ตาม แต่ก็ยังกล่าวแล้วชาวจีนที่อยู่ในประเภทที่จะ
ถูกกำจัดนั้นเมื่ออยู่น้อยมาก ทั้งนี้เพราะชาวจีนพยายามที่จะ เข้าพึ่งพิงอิทธิพลทางการเมืองจาก
ชนชั้นนำทางการเมือง ซึ่งส่วนมากก็เป็นทหาร เพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนไว้ โดยการ
เชื้อเชิญชนชั้นนำทางการเมือง เหล่านี้เขาไปมีส่วนได้เสียในทาง เศรษฐกิจ โดยเฉพาะการค้า
ในรูปต่าง ๆ ๑๑ สก๊ิมเนอร์ นักวิชาการชาวตะวันตกผู้หนึ่งได้เคยบรรยายของชาวจีนในไทย

๑๑ นักการเมืองที่มี "เดี่ยว" ทำนองนี้เรียกได้ว่า เป็นพวก "Non-Functional income Group" ก็คือ พวกพาณิชย์องการพัฒนาประเทศ.

อย่างใกล้ชิด บ้างว่าชาวจีนนั้นนำมาก เป็นพันธมิตรกับชาวไทยซึ่งนำเสมอ^{๑๒} แต่อีกชาวจีน
ยังคงเป็นเพียง เกลื่อนไหวทาง เศรษฐกิจที่สำคัญอีกต่อไป และกลุ่มทหารที่เป็นเพียง เกลื่อนไหว
ทางการ เมืองที่สำคัญก็สามารถ ไขประ โยชนจากพลัง เกลื่อนไหวทาง เศรษฐกิจได้

ในประเทศไทย การมีสถานภาพสูงทาง เศรษฐกิจส่วนหนึ่ง ได้มาจากครองสถานภาพ
สูงทางการ เมือง เนื่องจากสถานภาพทางการ เมือง เป็นหนทางนำไปสู่ความมั่งคั่ง ผู้นำทาง
การเมืองที่จำต้องแสวงหากวามร่ำรวยเพื่อหล่อเลี้ยง "บริวาร" เพื่อประโยชน์ในการดำรง
อำนาจ เกียรติ (Prestige) ที่ไม่มีฐานจากประชาชน ลักษณะที่พวกทหาร เข้าไป
ร่วมมือกับจีนเรื่องนี้ จึงเป็นการแน่นอนว่า นอกจากจะไม่เป็นผลดีต่อการพัฒนา เศรษฐกิจ
ในระบบเสรีแล้ว ยังเป็นการบั่นทอนประสิทธิภาพในการ โด่งแย่งอำนาจการ เมือง โดยกลุ่ม
ผลประโยชน์อีกด้วย

บทบาทของทหารในการกำนั ปรากฏมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ อันเป็นที่ที่กลุ่มทหาร
เริ่มแสดงบทบาททางการเมืองอย่างเปิดเผย และบทบาทในลักษณะนี้มีระดับเพิ่มขึ้น โดยเจาะ
ในบุคคลจอมพล ป. พิบูลสงคราม และบริวารชั้นการองอำนาจ จนกระทั่งถึงกลุ่ม
จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ จากการศึกษาของ สกินเนอร์ เราได้เห็นได้ว่า ในช่วงปี ๑๙๕๓
ข้าราชการไทยไม่บทบาททางการเมืองมากนักที่ไม่อาจหาได้ในประเทศอื่น ๆ โดยแสดงออกมา
ในรูปการ เขาร่วมเป็นคณะกรรมการบริษัท ซึ่งทั้งที่เป็นรัฐวิสาหกิจ และบริษัทเอกชน
การร่วมมือนี้ สกินเนอร์เรียกว่า^{๑๓} "Sino-Thai Co-optation" และจากการศึกษา

^{๑๒}

William G. Skinner, Leadership and Power in the Chinese Community of Thailand (Ithaca: Cornell University Press, 1958), p.244.

^{๑๓}

Ibid., p. 252.

ของริกส์ พบว่า ในจำนวนรัฐมนตรี ๒๓๗ คน (ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๕๐๕) รัฐมนตรี
จำนวน ๒๑ คน มีตำแหน่งทางการเมือง^{๑๘} ซึ่งปรากฏว่า ในจำนวน ๒๑ คนนี้เป็นฝ่ายทหาร
มากกว่า ๓๐ คน และในจำนวนทหาร ๓๐ กว่าคน^{๑๙} ๒๐ กว่าคนเป็นทหารที่มีบทบาทสำคัญ
ในการยึดอำนาจทางการเมืองในครั้งต่าง ๆ ซึ่งแสดงเป็นรายบุคคลไว้ดังนี้^{๒๐}

ลำดับ	ชื่อ	กลุ่มยึดอำนาจ	จำนวน (แห่ง)
๑	พลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์	๒๔๘๐	๒๒
๒	จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์	๒๔๘๐, ๒๕๐๐	๒๒
๓	พลเอก ประกาศ จารุเสถียร	๒๔๘๐, ๒๕๐๐	๑๙
๔	พลตำรวจตรี สมาย อูษยานนท์	๒๔๘๐	๑๙
๕	จอมพล ถนอม กิตติขจร	๒๔๘๐, ๒๕๐๐	๑๗
๖	พลเอก ไสว ไสวสนชากร	๒๔๘๐	๑๖
๗	พลตรี สิริ สิริโยธิน	๒๔๘๐	๑๓
๘	จอมพล ปิ่น บุณยะวัน	๒๔๘๐	๙
๙	พลเอก หลวงสวัสดิ์ศรีบุรุษ	๒๔๘๐	๙
๑๐	พันเอก หลวง เรืองศักดิ์สงคราม	๒๔๗๕	๗
๑๑	เสนาบดี ประมวล อภิเรณูสาร	๒๔๘๐	๑๑

^{๑๘} Fred W. Riggs, Thailand : Modernization of a Bureaucratic Polity (Honolulu, East-west Center Press, 1962) pp. 255-257.

^{๑๙} จำนวนแห่งและจำนวนบุคคล อาจไม่เป็นตัวเลขที่ทันสมัย เพราะเพียงแต่จะแสดงให้เห็นว่า ทหารมีบทบาททางการเมืองอย่างมากเท่านั้น.

ลำดับที่	ชื่อ	กลุ่มอำนาจ	จำนวน(แพะ)
๑๒	พลเรือโท หลวงสุมาวีเววัฒน์	-	๗
๑๓	พลเรือเอก หลวงชำนาญอรุณยุทธ	๒๕๐๐	๖
๑๔	พันเอก หลวงชำนาญยุทธศิลป์	๒๕๓๕	๖
๑๕	พลโท บัญญัติ เทพหัสดินทร ๓ อนุชบา	๒๕๕๐	๕
๑๖	พลเอก จิตติ นาวีเสถียร	๒๕๐๐	๕
๑๗	พลตรี ประยูร ภมรมนตรี	๒๕๗๕	๕
๑๘	จอมพลอากาศ เฉิมไพบรดี วัฒนางกูร	๒๕๐๐	๕
๑๙	พลตรี ไชย ประทีปเสน	-	๓
๒๐	จอมพลอากาศ พัน รอดอากาศ อุตจากนี้	-	๓
๒๑	พลอากาศโท มณี มหาสันหะ เวชยันตรังสฤษดิ์	-	๑
๒๒	จอมพลเรือ หลวงยุทธศาสตร์โกศล	-	๑
๒๓	พลเอก พระบริรักษ์บุรุษกิจ	-	๒
๒๔	พลอากาศเอก บุญชู จันทรุเมษา	๒๕๕๐, ๒๕๐๐	๒
๒๕	พันตรี วัชร บัณฑิตวงษ์	-	๒
๒๖	พลเอก หลวงเสรี เรืองฤทธิ์	๒๕๓๕	๒
๒๗	พลโท อัมพร จินตกานนท์	๒๕๐๐	๑
๒๘	พลเอก หลวงชาติรักษ์	-	๑
๒๙	พลอากาศโท หลวงเชษฐอากาศ	-	๑
๓๐	พลเอก เศษ เศษประสิทธิ์	-	๑
๓๑	พลเอก อกรุ บุญกันต์	๒๕๐๐	๑
๓๒	จอมพล ป. พิบูลสงคราม	๒๕๕๐, ๒๕๐๐	๑

ในปัจจุบัน คณะรัฐบาลภายใต้การนำของ จอมพลถนอม กิตติขจร ผู้บัญชาการทหารสูงสุด และหัวหน้าพรรคสหประชาไทย ก็ยังถูกวิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องบทบาทของทหารในการกำกับดูแลชน เช่น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หนังสือพิมพ์ การพูดในที่สาธารณะ อยู่เสมอ แม้แต่การเลือกตั้ง เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ภายหลังจากคณะปฏิวัติใหม่ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้นำชัย กุมอำนาจทางการเมืองอยู่ถึง ๑๐ ปี พรรคประชาธิปไตยซึ่งเป็นพรรคการเมืองที่ประกาศตนเองว่า เป็นพรรคฝ่ายค้าน ก็ได้ออกเอาเรื่องนี้เป็นประเด็น (Issues) ในการโฆษณาหาเสียงเลือกตั้ง (Campaign) ประเด็นนี้เอง โดยเฉพาะในเขตเลือกตั้งจังหวัดพระนคร - ธนบุรี แฉว่าไม่ต่างจากลาวใต้วาเป็นประเด็นสำคัญที่ทำให้พรรคประชาธิปไตยได้รับชัยชนะต่อพรรคสหประชาไทยอย่างเด็ดขาด โดยผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้งในนามพรรคประชาธิปไตย ได้รับเลือกตั้งถึง ๕ คน ในจำนวน ๕ ที่นั่งก็จริง แต่ต้องยอมรับว่า ประเด็นนี้มีส่วนทำให้พรรคประชาธิปไตยได้รับชัยชนะ และเมื่อพิจารณาถึงถ้อยแถลงของบุคคลสำคัญของรัฐบาล และจากเสียงของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ก็จะเห็นได้ว่า เรื่องบทบาทของทหารในการกำนั เป็นเรื่องสำคัญที่มีผลกระทบต่อความนิยมของประชาชน ที่มีต่อรัฐบาลทหารอยู่ไม่น้อย ดังจะเห็นได้จากในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๑๓ โดยมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตั้งกระทู้ถาม จอมพล ถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีในเรื่องทหารกับการกา ซึ่ง จอมพล ถนอม กิตติขจร ได้ตอบว่า เรื่องทหารกับการกำนันี้ ได้พยายามที่จะแยกให้หลุดจากกันอย่างเด็ดขาด เพราะมันจะเป็นเรื่องที่ทำให้เกิดความเสียหายแก่งการทหาร และได้ชี้แจงว่าตัวนายกรัฐมนตรีซึ่งเป็นผู้บังคับการ เมือง และทหารประจำการ ได้ถอนตัวจากการคาหมดแล้ว รวมทั้ง พลเอก ประภาส จารุเสถียร รองนายกรัฐมนตรี และรองผู้บัญชาการทหารสูงสุด ก็ได้แถลงว่าตนถอนตัวออกจากธุรกิจการคามานานแล้ว อย่างไรก็ดี ก็ยังมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ต่อไปอีกว่า

^{๑๖} หนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวัน ฉบับประจำวันที ๕ กันยายน ๒๕๑๓.

แม้ว่าตามเวลานี้จะถอนตัวจากการค้าแล้วก็ตาม แต่หากญาติพี่น้องของท่านยังคงอ้างท่าน
เป็นเครื่องมือในการประกอบการค้าอื่น โดยมีผู้ให้ความเห็นว่า

นักการเมืองถอนตัว แยกตัวไปใช้คนอื่นเป็นตัวแทนทำการค้าแทน
การประกาศถอนจึงไม่มีผล ถูกพรรค สบช. กล่าวหาว่า ทำแห่ง
ประธานกรรมการธนาคารนั้น ก็คิดว่า พลเอกประภาส คงจะไม่ถอนแน่
เพราะตำแหน่งนี้แยกจากนักการเมืองไม่ได้ โจรกุ่มกิจการธนาคาร
โตก็เหมือนกุ่มเศรษฐกิจการเงินของประเทศได้ และจะมีโอกาส
เข้าแทรกแซงกิจการบริษัทการค้าได้อีกด้วย ปัจจุบันนี้ยังมีนักการเมือง
ที่เป็นประธานกรรมการธนาคารอีกมาก เช่น จอมพล ถนอม
เป็นประธานธนาคารทหารไทย พล.ต.อ. ประเสริฐ รุจิรวงศ์
เป็นประธานธนาคารศรีอยุธยา เป็นต้น

๔.๒ ความล้มเหลวของการจัดตั้งพรรคการเมืองในประเทศไทย

๔.๒.๑ พรรคการเมืองไม่ส่งเสริมระบบรัฐสภา

ภายหลังจากได้มีการเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองในปี ๒๔๗๕ สถาบัน
การเมืองรูปเก่าก็ลดความสำคัญลงไป สถาบันการเมืองซึ่งจำเป็นจะต้องมีในระ
ณะราษฎรเข้ามาใช้จึงเกิดขึ้น นั่นคือ พรรคการเมืองซึ่ง เป็นสิ่งที่ไม่เคยมีมาเคยในประ
เทศไทย การกำเนิดของสถาบันนี้ไม่เป็นรากฐานที่ก่อให้เกิดความมั่นคงของสถาบันนี้ในเวลาต่อมา ซึ่ง
เป็นเหตุให้ระบบการเมืองต้องแปรรูปไปจากที่กำหนดไว้แต่เดิม และกลายมาเป็นลักษณะ เช่น
ปัจจุบันนี้

^{๑๑๗} หนังสือพิมพ์เดียวกัน ฉบับประจำวันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๑๓.

ลักษณะของพรรคการเมืองไทยนี้ ให้นักศึกษากันอย่างกว้างขวางมากพอสมควร จนสามารถเห็นลักษณะที่เด่นชัดได้ เช่น พรรคการเมืองไม่เป็นที่รวมกลุ่มผลประโยชน์ที่ต้องการหาทางร่วมมือกัน รักษาและส่งเสริมประโยชน์ของตน จึงไม่อาจก่อรวมผลประโยชน์กับสถาบันอื่น ๆ ที่ต้องการเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมือง เช่น กลุ่มทหารได้ เพราะโดยหลักการแล้วผลประโยชน์ (Interests) จะเป็นสิ่งที่กำหนดทิศทางทางการเมือง (Political way) กลุ่มผลประโยชน์ของไทย เช่นที่กล่าวมาแล้วนั้น ไม่ใช่สิ่งที่จะก่อให้เกิดพรรคการเมือง ซึ่งจะทำหน้าที่แข่งขันกันเพื่อแสวงหาอำนาจอย่างมีระเบียบ พรรคการเมืองจากการจัดองค์การที่เหนียวแน่น และปฏิบัติได้จริงจัง ไม่มีอุดมการณ์ที่ได้รับความนิยมจากประชาชน เป็นรากฐานของการก่อตั้งพรรค สมาชิกขาดวินัยและขาดความจริงรักภักดีต่อพรรค ฉะนั้นนโยบายที่แน่นอนร่วมกัน พรรคการเมืองไทยจึงมีแต่ชื่อ และรวมตัวกันในรูป Cliques, clubs, Factions เท่านั้น โดยเฉพาะเกิดขึ้นจากการรวมตัวของบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนเพียงไม่กี่คนเพื่อสนับสนุนบุคคลใดคนหนึ่ง มากกว่าจะเกิดขึ้นจากหลังกลุ่มผลประโยชน์ โขมจะดูได้จากข้อเท็จจริงดังนี้

๑. กลุ่มปรีดี ปรากฏออกมาในรูปพรรคการเมือง ชื่อ พรรคสหชีพ (Co-Operation Party) และพรรคแนวร่วมรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นผลมาจากมาตรา ๑๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๔๘๕ ที่ให้เสรีภาพในการตั้งคณะ "พรรคการเมือง" โดยพรรคสหชีพเกิดจากบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และบรรดาสหชีพไทยภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้มาร่วมตัวกันเพื่อสนับสนุน นายปรีดี พนมยงค์ ในการขึ้นครองอำนาจ เพราะวาระนี้เป็นระยะที่กลุ่มทหารกำลังเสื่อมความนิยม เนื่องจากสถานการณ์ระหว่างประเทศ ยุคนี้จึง เป็นยุคที่นักการเมืองทหารยังไม่สามารถแสดงบทบาทได้อย่างจริงจัง

๕ โปรงค์ อัจฉริยะ บุรุษหัตถ์, การเมืองและพรรคการเมืองของไทย (พระนคร : ไทเกษมโสทร, ๒๕๑๑).

สมาชิกนำของพรรคสหชีพไคแก่ นายสงวน ตุลาภิรักษ์ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายจำลอง คาวเรือง นายทวี อุคต นายทองเปลว จุลภูมิ นายเที่ยง ตีริชันท โทยมี นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ เป็นหัวหน้าพรรค พรรคนี้สนับสนุนความกิจการของ นายปรีดี พนมยงค์ ในแนว "Socialist Policy" ที่ปรากฏใน "สมุดปกเหลือง" สำหรับพรรคแนวร่วมรัฐธรรมนู้นั้น เกิดจากนักการเมืองบางคนมีความนิยมในตัวของ นายปรีดี พนมยงค์ แต่ไม่สามารถเข้าร่วมกับกลุ่มนักการเมืองที่จัดตั้งพรรคสหชีพได้ จึงต้อง รวมกันเป็นพรรคการเมืองใหม่ โดยการนำของ พลเรือตรี หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ จุดประสงค์สำคัญของพรรคนี้ก็เช่นเดียวกับพรรคสหชีพ คือ การสนับสนุนอำนาจของ นายปรีดี พนมยงค์ แลพรรคการเมืองทั้งสองปรากฏชื่ออยู่ได้ไม่นานนัก ก็เกิดการยึดอำนาจ โดยกลุ่มทหาร ซึ่งมี พลโท นิยม ซุณหะวัน เป็นหัวหน้า เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๘๐ นายปรีดี พนมยงค์ จึงพ้นอำนาจทางการเมือง ต้องตั้งรับการเมืองไปอยู่ต่างประเทศ พรรคการเมือง ๒ พรรคนี้ก็สลายตัวไปโดยปริยาย

๒. กลุ่มกลาง ปรากฏออกมาในรูปพรรคการเมืองหรือพรรคประชาธิปไตย พรรคนี้เกิดจากการรวมตัวของบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สำคัญ ไคแก่ นายใหญ่ กวีศราต นวบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ นายเลียง ไชยกาล เป็นต้น ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีปฏิกริยาต่อต้านการใช้อำนาจของ นายปรีดี พนมยงค์ และพวก โดยเข้าไปรวมกับกลุ่มนักการเมืองที่เรียกตัวเองว่า พรรคก้าวหน้า (Progressive Party) ซึ่งมีวัตถุประสงค์คือ เพื่อรวบรวมบุคคลที่มีความคิดเห็นตรงข้ามกับคณะราษฎรไทย เฉพาะคณะราษฎรฝ่าย พลเรือที่นำโดย นายปรีดี พนมยงค์ เพื่อต่อสู้กันตามวิถีทางการเมืองระบบพรรค สมาชิกของพรรคที่สำคัญไคแก่ มรว.ดิถฤทธิ ปราโมช นายสุวัชร พันธุเสรมบุตร นายสอ เสริมบุตร พระยาสุรพันธ์เสนี ดร.โชติ กุมพันธ์ มรว.นิมิตรมงคล นวรัตน์ เป็นต้น พรรคประชาธิปไตยที่กำเนิดขึ้นในครั้งนี้ จึงเป็นพรรคฝ่ายค้าน แต่ครั้งนั้นมีแนวโน้มว่าจะได้เป็นฝ่ายจัดตั้งรัฐบาล โดยมิ นายทอง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรีก็ตาม แต่ก็ไม่สามารถครองฐานะรัฐบาลอยู่ได้ครบสมัยตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ เพราะขาดพลังทางทหารสนับสนุน อย่างไรก็ตาม ถึงแม้พรรคประชาธิปไตยจะยังไม่มีความเป็นพรรคการเมือง

ที่เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มผลประโยชน์อย่างแท้จริง และยังคงมีการแตกแยกกันในเรื่องตัวบุคคล เช่น สมาชิกพรรคกลุ่มหนึ่งนำโดย นายเลียง ไชยกาล และพวกพรรคไทตั้งพรรคการเมืองใหม่ ชื่อ พรรคประชาชนก็ตาม แต่ก็ถือว่าเป็นพรรคการเมืองที่รวมตัวกันได้เหนียวแน่นและมีคนกว่าพรรคอื่น ๆ ซึ่งไม่มีอำนาจทางทหาร หรือกลุ่มผลประโยชน์ เป็นพลังสนับสนุน ก็จะสามารถรวมตัวกันได้จนกระทั่งปัจจุบันนี้ แม้ว่า นายทอง อภัยวงศ์ ผู้นำพรรคจะไปถึงแก่อสัญกรรมไปแล้วก็ตาม

๓. กลุ่มจอมพล ป. กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่สามารถยึดครองอำนาจทางการเมืองของไทยได้มากที่สุด เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีทั้งพลัง เศรษฐกิจ และพลังทางทหารสนับสนุน แต่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพลังทางการเมืองนี้ ก็เช่นเดียวกับกลุ่มปรีดี และกลุ่มหลวง ก่อพรรคการเมืองที่สนับสนุน จอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้นยังคงเป็นพรรคการเมืองที่ไม่มั่นคง และจากรากฐานของกลุ่มผลประโยชน์ และอุดมการณ์ ยังยึดหลักการว่าสำคัญกว่าหลักอื่น ๆ ที่กล่าวแล้ว เช่นในระยะแรกภายหลังการยึดอำนาจเมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ มีพรรคชาตินิยม ซึ่งแสดงออกมาโดย หลวงวิจิตรวาทการ พรรคธรรมาธิปไตย ที่เกิดด้วยพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๔๙๕ โดย รัชดาภรณ์วาทเอก เปี่ยม บุญยโชติ หรือสหพรรคที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก่อตั้งขึ้นสมัย พ.ศ. ๒๔๙๒ โดยการรวมเอาสมาชิกพรรคการเมืองต่าง ๆ เข้ามารวมกัน ซึ่งพรรคการเมืองเหล่านี้ เป็นแต่เพียงพรรคที่มีแค่ "หัว" ไม่มี "ตัว" หรือมีแต่หัวแต่ไม่มีตัวและเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว บรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ถนัดพรรคเหล่านี้ มีอยู่ไม่กี่คน แต่สามารถทำให้เกิดมากพรรคได้ เพราะ เมื่อมีผู้มีอำนาจเกิดขึ้น พวกเขาก็เข้าไปเป็นพวก

พรรคเสรีมนังคศิลา มีลักษณะคล้ายคลึงกับพรรคธรรมาธิปไตย และพรรคชาตินิยม ที่จุลรวมตัวของพรรคอยู่ที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม แต่การที่พรรคเสรีมนังคศิลา ลอยห่างจะรวมตัวกันเหนียวแน่นกว่า ก็เพราะ จอมพล ป. เข้ามารวมด้วยโดยตรงในฐานะหัวหน้าพรรค เนื่องจากโคตรระหมัดถึงความสำคัญของพลังทางการเมืองภายใต้ที่มีพระราชบัญญัติพรรคการเมือง ๒๔๙๕ ซึ่งจะต้องสอดคล้องกับพรรคประชาธิปไตย พรรคนี้ก็ไม่

ลักษณะแตกต่างไปจากพรรคอื่น ๆ เมื่อจอมพล ป. พิบูลย์สงคราม พรรคก็สลายตามไปด้วย

๔. กลุ่มสฤษดิ์ ภายหลังจากที่ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ໄ໓ยกอำนาจ จาก จอมพล ป. พิบูลย์สงคราม โค่นล้มสำเร็จ เมื่อ ๑๖ กันยายน ๒๕๐๐ บรรดาสมาชิกสภา ผู้แทนราษฎรที่เฝ้ายรวมตัวอยู่ในพรรคต่าง ๆ รวมทั้งที่เฝ้ายสลับสมุน จอมพล ป. พิบูลย์สงคราม ในฐานะสมาชิกพรรคเสรีมนังคศิลา ก็แตกกระจายกันออกมาจับกลุ่มสลับสมุน จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งแสดงออกมากในรูปพรรคสหภูมิ และพรรคชาติสังคมนิ พรรคสหภูมิ มี นายสุกิจ นิมมานเหมินธรรม์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ และ นายสงวน จันทรสเสนา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครพนม เป็นตัวแสดงสำคัญในการรวบรวม บรรดาสมาชิกจากพรรคต่าง ๆ พรรคนี้ประสบความสำเร็จในการส่งสมาชิกพรรคเข้าสมัคร รับเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๐๐ โดยได้รับเลือกตั้งมากกว่าพรรคอื่น ๆ สมาชิกพรรคอันสำคัญ ก็คือ พลโท ถนอม กิตติขจร ໄ໓รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยอยู่ภายใต้เงื้อมมือของ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ หัวหน้าคณะรัฐประหาร แต่การรวมตัว ของพรรคสหภูมินี้เป็นไปอย่างหละหลวมและไม่มีสิ่งใดที่จะ เป็นเครื่อง เชื่อมโยงความสัมพันธ์ ระหว่างสมาชิกของพรรคไว้ได้ จึงแตกสลายอย่างง่ายดาย เป็นเหตุให้พรรคการเมือง อื่นพรรคหนึ่ง เกิดขึ้นอย่างง่าย ๆ อีกเช่นกัน ก็คือพรรคชาติสังคมนิ ซึ่งมีจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นหัวหน้าพรรค และ พลโท ประภาส จารุเสถียร เป็นเลขาธิการพรรค ซึ่งก็เป็นพรรคการเมืองในรูปเก่า ก็คือ รวบรวมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เข้ามารวมกัน แล้วไปจดทะเบียนเป็นพรรคการเมือง และ เมื่อเกิดขึ้นได้ง่าย เช่นนี้ ก็แตกสลายง่าย เช่นเดียวกัน เมื่อเกิดการยกอำนาจโดย จอมพล สฤษดิ์ เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม และออก ประกาศห้ามมีพรรคการเมือง ๑๕ กระบวนการ เมืองนี้ ในช่วงนี้มีลักษณะ เป็นแนวประชาธิปไตย

๑๕ ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๔ ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ) เล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๒๓ วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๐ หน้า ๔.

ในชั้นเริ่มแรกเต็มไปด้วยการตกเตียง

๕. กลุ่มการเมืองเล็ก ๆ ระยะเวลาตั้งแต่ปี ๒๔๕๕ อันเป็นปีที่ประกาศใช้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง จนถึงปี ๒๕๐๑ "ปีแห่งการเถลิงอำนาจ" ของจอมพล ๕๖๓๓ ๑๖๖๓๓ ประเทศไทยมีพรรคการเมืองไม่น้อยกว่า ๒๐ พรรค ไม่มีพรรคใดเลยที่กำเนิดขึ้นโดยมีรากฐานมาจากกลุ่มผลประโยชน์ หลังสำคัญที่แรงผลักดันให้เกิดพรรคการเมืองเหล่านี้ที่เห็นใจศักดิ์ โสภณ ความเห็นของท้องถิ่นที่จะต่อต้านผู้นำคนใดคนหนึ่ง โดยเฉพาะความต้องการชีวิตเรียบง่าย พรรคการเมืองที่มีลักษณะไม่ส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยเหล่านี้ คือ

- พรรคกรรมกร พรรคชาวนา พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย
- พรรคสังเคราะห์และการกุศล พรรคชาตินิยม พรรคสหราษฎร์ พรรคสังคมนิยม
- พรรคขบวนการใจกว้าง พรรคชาติประชาธิปไตย พรรคหนุ่มไทย พรรคสหพันธ์
- เกษตรกร พรรคราษฎร พรรคคนดี พรรคอิสระ พรรคประชาชน พรรคสหภูมิ
- พรรคขบวนการสหพันธ์รัฐสากลนิยม พรรคอิสลาม พรรคชาติสังคมนิยม พรรคปัญญา
- พรรคเสรีการยเมทไตร พรรคไทยมุสลิมหรือไทยอิสลาม พรรคสยามประเทศ
- พรรคประชากรราษฎร พรรคสหพันธ์ประชาธิปไตย พรรคปราบคอรัปชั่น

พรรคการเมืองในยุคปัจจุบันภายหลังการยอมกลายการคุมอำนาจของกลุ่มยึดอำนาจ ๒๕๐๐ ยังคงมีลักษณะเดิมทุกประการ พรรคสหประชาไทยไม่มีอะไรแตกต่างไปจากพรรคเสรีมันังลิสตา เมื่อพรรคชาติสังคมนิยมมากันก็ในข้อที่ว่า เกิดขึ้นและคงอยู่ได้เพราะบุคคลศึกษาของผู้นำ พรรคประชาธิปไตยก็เช่นเดียวกัน ยังคงมีหลังสโตนจากกันสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นหลัก จากนั้นแวดวงคหบดีพรรคเล็กพรรคน้อยที่แม้กระทั่งมีสมาชิกได้รับเลือกตั้ง เริ่มงอกเงย เช่น พรรคอิสระธรรม พรรคประชาชน พรรคแนวร่วมเสรีราษฎร

๒๐ การปกครอง, กรม, เทศาภิบาล เล่ม ๖๐ ตอน ๔ (สิงหาคม ๒๕๐๔)
หน้า ๖๘๔ - ๖๘๖.

พรรคสัมมาชีพช่วยชาวนา พรรคแรงงาน พรรคเสรีประชาธิปไตย พรรคพัฒนา
 พรรคชาวนาชาวลาวไร่ พรรคอิสระธรรม พรรคไทยนิยม พรรคสยามใหม่ พรรคชาติ-
 ประชาธิปไตย พรรคอิสระ พรรคชาตินิยม^{๒๑} วัตถุประสงค์ของพรรคที่จะแตกแยกในลักษณะ
 จัดแย้งกันค่อยแต่ประ โยชนส่วนตัวในหมู่สมาชิก บังคับปรากฏทั้งพรรคฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้าน
 ยังไม่มีอะไรที่แสดงให้เห็นว่าสมาชิกในพรรคสหประชาไทย รวมตัวกันไ้มากกว่ายึดถือ
 จอมพล ถนอม กิตติขจร และเพื่อประโยชน์ส่วนตัวของสมาชิก แม้ จอมพล ถนอม กิตติขจร
 จะกล่าวในการประชุมพรรคครั้งแรก เมื่อวันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๑๒ โดยอ้างว่า^{๒๒}

การที่พรรคการเมืองพรรคหนึ่งพรรคใด ใ้รับมอบหมายให้จัดตั้ง
 รัฐบาลต้องถือว่ามีความสำคัญและ เป็นเกียรติยศแก่พรรคการเมืองนั้น
 เพราะ เป็นเครื่องแสดงว่า ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศให้ความ
 สัมับสนุนและ เลื่อนให้ในนโยบายของพรรค ดังนั้นการบริหารของ
 พรรคสหประชาไทยจึงอยู่ที่ความ เขียวเพายามยึดมั่นในนโยบายของ
 พรรค เป็นสำคัญ

อย่างไรก็ตาม คำกล่าวของจอมพลถนอมที่อ้างนี้ ไม่ได้แสดงว่าพรรค
 สหประชาไทยมีความเข้มแข็งแต่อย่างใด เพราะว่าเมื่อเปิดสมัยประชุมวิสามัญประจำปี
 ในเดือนเมษายน ๒๕๑๒ พรรค สปท. ก็แพะแ่นเสียงฝ่ายค้าน ในกราวพิจารณาร่าง
 พระราชบัญญัติตัดบลดการประจุมสภาทางวิทุยกรจวบ เสียงและ โทรทัศน์^{๒๓}

^{๒๑} การปกครอง, กรม, บัตุชี้แสดงรายการ เกี่ยวกับพรรคการเมืองตาม พ.ร.บ.
 พรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๑๑ (พิมพ์โร เนียว).

^{๒๒} หนังสือพิมพ์ฉบับที่อ้างถึงแล้ว ประจำวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๑๒.

^{๒๓} หนังสือพิมพ์ฉบับเดียวกัน ประจำวันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๑๒.

ลักษณะของพรรคการเมืองตามทัศนะของข้าพเจ้านี้ แสดงให้เห็นว่า พรรคการเมืองไทยไม่ใช่กระบวนการเมืองอันต่อเนื่อง (Continuing Process) ของ กลุ่มผลประโยชน์ แต่กำเนิดโดยกฎหมาย (พระราชบัญญัติพรรคการเมือง) หรือความ ต้องการของบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งมีผลประโยชน์ส่วนตัวต่าง ๆ กัน เรื่องราว ของพรรคการเมืองไทยจึงเต็มไปด้วยนโยบายเรื่องผลประโยชน์ส่วนตัว การจูงใจผู้ถือเชื้อชาติ ผู้มี การทะเลาะเบาะแว้งกันในหมู่สมาชิก เกิดพรรคการเมืองใหม่ ๆ อยู่เสมอ พรรคที่มี ฐานะเป็นพรรครัฐบาล เช่น พรรคเสรีมนังคศิลา พรรคสหภูมิ พรรคชาติสังคม และ พรรคสหภาพไทย มิได้มีความแข็งแรงในตัวของมันเอง หากแต่มีพลังทางทหารสนับสนุน พรรคฝ่ายค้านแม้เคยจะมีอย่างจริงจัง แต่ก็ไม่เคยมีประสิทธิภาพ และได้รับการบดขยี้จาก ฝ่ายรัฐบาลในการตั้งถิ่นฐาน เพราะการโค่นล้ม หรือคัดค้านอำนาจและการกระทำของรัฐบาล มิได้เกิดจากพรรคการเมือง แต่เกิดจาก "อำนาจทางกระสุนปืน" มากกว่า นอกจากนี้ ทั้งลักษณะของพรรครัฐบาลและฝ่ายค้านก็แตกต่างกันในองค์ประกอบและนโยบาย เช่น ความเห็นอย่างตรงกันเกี่ยวกับเรื่องอำนาจของสภานิติบัญญัติ และที่มาของฝ่ายบริหาร เป็นต้น ยิ่งไปกว่านั้นการที่พรรคการเมืองไม่มีโอกาสพัฒนาไปได้ ก็ยิ่งเนื่องมาจากการยึดอำนาจโดย กลุ่มทหาร ซึ่งมีจำนวนนับครั้งไม่ถ้วน และแต่ละครั้งทำให้พรรคสลายตัว พรรคการเมือง จึงไม่มีโอกาสที่จะสร้างความสัมพันธ์กับประชาชนได้ เพราะว่าในระยะที่มีพรรคการเมือง แสดงบทบาทอยู่นี้ อากลาวัไคชาคนไทยตื่นตัวในเรื่องประชาธิปไตยกันเป็นอย่างมาก

๔.๒.๒ ทหาร เขากลุ่มพรรคการเมือง

ความล้มเหลวในการสร้างระบบพรรคการเมืองดังที่พิสูจน์ให้เห็นในข้อ ๔.๒.๑ จึงเท่ากับเปิดโอกาสให้กลุ่มทหาร เขากลุ่มอำนาจทางการเมือง เพราะว่าพรรค การเมืองไม่สามารถสร้างความเข้มแข็งได้มากพอที่จะจัดตั้งรัฐบาลได้ ทั้งที่ปรากฏในการ เมือง ระบบรัฐสภาทั่ว ๆ ไป และในขณะเดียวกันพรรคการเมืองก็สามารถพัฒนาได้ เพราะ

๒๕ ขจักษัย, เรื่องเก็บ, หน้า ๓๓๖.

กลุ่มทหาร เขามาจัดการ เวียงพรรคการเมืองโดยตรง พรรคการเมืองจึงกลายเป็นเกร็ดมือทางการเมือง ที่ทำให้กลุ่มทหารครองอำนาจอยู่ได้อย่างต่อเนื่อง เมื่อกลุ่มทหารลดการใช้เกร็ดมือประเภทอื่น เช่น กฎอัยการศึก หรือ ธรรมนูญปกครองราชอาณาจักร สหัชจอมพล สฤษดิ์ พรรคการเมืองไทยจึงไม่มีลักษณะเป็นพรรคในระบบประชาธิปไตย และถึงแม้จะเคยมีรัฐบาลที่อ้างว่า จัดตั้งขึ้นโดยพรรคการเมืองก็ตาม แต่พรรคเหล่านี้ทั้งหมดล้มล้างทหารสมัยนิยม การแข่งขันระหว่างพรรคในประเทศไทยจึงมีคู่แข่งกันในการแสวงหาความสนับสนุนจากประชาชนแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังคงแสวงหาอำนาจอื่น เช่น อำนาจทางทหารอีกควบ และพฤติกรรมในอดีตก็แสดงให้เห็นว่า พรรคที่ได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มทหาร เขามีผลที่สามารถแสดงบทบาทได้มากกว่า แม้จะอ้างว่าพรรคเหล่านี้มีสมาชิกได้รับเลือกช้มากกว่าพรรคอื่น จึงได้สิทธิในการจัดตั้งรัฐบาลก็ตาม ก็มีใ้ตีความได้ว่าพรรคเหล่านี้เป็นตัวแทนของประชาชนในการดำเนินงานทางการเมือง พรรคจะปฏิบัติกรอย่างใดขึ้นอยู่กับการตัดสินใจ ของผู้นำทางทหารที่สนับสนุนโดยสมาชิกกลุ่มทหาร และยอมเน้นการแน่นอนที่การตัดสินใจต่าง ๆ อาจไม่ตรงกับความต้องการของประชาชน เพราะเสียงของประชาชนไม้อาจทำให้กลุ่มทหารต้องออกไปจากฐานะของผู้ใช้อำนาจสูงสุดของชาติได้ พรรคการเมืองที่มีลักษณะเช่นนี้ ได้แก่ พรรคเสรีมนังคศิลา พรรคสหภูมิ พรรคชาติสังคมน และพรรคสหประชาไทย

(๑) พรรคเสรีมนังคศิลา พรรคนี้ประกาศว่าเป็นพรรคการเมือง เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๕ อันเป็นปีที่ประกาศใช้พระราชบัญญัติพรรคการเมืองฉบับแรก พรรคนี้ได้รับการริเริ่มและจัดตั้งโดย สมาชิกกลุ่มทหาร ซึ่งนำโดย จอมพล ป.พิบูลสงคราม ซึ่งรวมตัวกันแสดงบทบาททางการเมืองมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๐ โดยการมีอำนาจจากรัฐบาลพลเรือตรี หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ แล้วยอมให้ นายดวง อภัยวงศ์ จัดตั้งรัฐบาล และในที่สุดก็บังคับให้ นายดวง อภัยวงศ์ ลาออกไปเพื่อที่จะให้กลุ่มทหารกุมอำนาจได้อย่างสมบูรณ์ ลักษณะประการสำคัญที่ชี้ให้เห็นว่า กลุ่มทหารเป็นฝ่ายจัดการและควบคุมพรรค เสรีมนังคศิลา คืออำนาจวินิจฉัยสั่งการของพรรค ที่ปรากฏว่า สมาชิกกลุ่มทหาร เป็นฝ่ายมีอิทธิพลในการใช้อำนาจนี้มากกว่าสมาชิกฝ่ายอื่น ๆ โดยจะเห็นได้จากกรที่ผู้นำทางทหารครองตำแหน่งสำคัญ

ทั้งภายในและภายนอกพรรค คือ

๑. จอมพล ป. พิบูลสงคราม ผู้บัญชาการทหารสูงสุด เป็นหัวหน้าพรรคและดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

๒. จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้บัญชาการทหารบก เป็นรองหัวหน้าพรรค และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

๓. พลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ อธิบดีกรมตำรวจ เป็นเลขาธิการพรรค และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

สมาชิกพรรคคนสำคัญ ๆ ซึ่งก็เป็นสมาชิกคนสำคัญของกลุ่มทหารด้วยล้วนแล้วแต่ได้ครองตำแหน่งรัฐมนตรีแทบทั้งสิ้น เช่น จอมพล เว็อ หลวงบุญพวกาศกร โกลด จอมพลอากาศ ปิ่น รดอากาศ ฤทธาภินิ จอมพล มิน ชูณหะวัณ พันเอก นายวรการบัญชา พลโท บัญญัติ เทพหัสดินทร ๗ อัญญา, พลอากาศโท มณี มหาสันตะ เวรยันตรังสฤษดิ์ พลเอก เผ่า เข็ม เดิส พลตรี ศิริ ศิริโยธิน พลตรี ประมาท อภิเรณูสาร พลโท ถนอม กิตติขจร พลตำรวจตรี อดิชา อุทยานานนท์ พลอากาศโท เจริญเกียรติ วัฒนางกูร และ พลโท ประภาส จารุเสถียร

การที่ทหารกลุ่ม จอมพล ป. พิบูลสงคราม เข้าคุมพรรคเสรีมนังคศิลาไถ่นั้น ทำให้ความมั่นคงของพรรคขึ้นอยู่กับความสามารถ ความสามัคคี ความแตกแยกของกลุ่มทหาร ด้วยสมาชิกพรรคประเภทอื่น ๆ เช่นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น เป็นเพียงบริวาร ซึ่งไม่มีอิทธิพลต่อการวินิจฉัยสั่งการของพรรคมากนัก เมื่อพรรคการเมืองไม่มีรากฐานของการรวมตัวที่เป็นแกนสาร พรรคก็แตกแยกโฉบง่าย ในกรณีของพรรคนี้อาจไม่ซัดกับทฤษฎีพรรคการเมือง คือเมื่อพรรคเสรีมนังคศิลากำเนิด และดำรงอยู่โดยอาศัยอำนาจทางทหารเป็นฐาน เมื่ออำนาจทางทหารที่เป็นฐานนั้นแตกแยก พรรคจึงแตกแยก ดังนั้นพอถึงเวลาที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้สูญเสียความเป็นผู้นำภายในกลุ่มทหารให้แก่ พลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ และ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ความวุ่นวายก็เกิดขึ้นภายในพรรคเสรีมนังคศิลา ในหมู่สมาชิกพรรคประเภทต่าง ๆ โดยเฉพาะในกลุ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เงาแห่งความแตกแยกของพรรคก็เริ่มปรากฏขึ้นจนกระทั่งซัดเจ็บในที่สุด

เมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๐๐ จอมพล ป.พิบูลสงคราม หัวหน้าของจอมพลสฤษดิ์ ออกนอกประเทศไปทางเมืองชวาทะเลตะวันออก โดยไม่มีร่องรอยของความเป็นผู้นำที่บึงใหญ่ทางทหารและอยู่โดย จนกระทั่งสิ้นชีวิต ณ ประเทศญี่ปุ่น ส่วนพลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ เคยมีบทบาททางการเมืองมากที่สุดคนหนึ่งในช่วงของประวัติศาสตร์การเมืองของไทย ในลักษณะที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการเมือง จนกระทั่งได้รับการยกย่องว่าเป็นปูชนียบุคคลแห่งเอเชีย ถูกจอมพลสฤษดิ์เนรเทศออกนอกประเทศทันที พรรคเสรีมนังคศิลาจึงเหลือแค่เพียงชื่อ เมื่อจอมพล สฤษดิ์ เป็นผู้ครองอำนาจ พรรคการเมืองจึงเป็นของจอมพล สฤษดิ์ ในเวลาต่อมาคือพรรคสหภูมิ และพรรคชาติสังคมนิยม

(๒) พรรคสหภูมิและพรรคชาติสังคมนิยม

ท่านเอง เกี่ยวพันกับพรรคเสรีมนังคศิลาที่ถูกทหารกลุ่ม จอมพล ป.พิบูลสงคราม ใช้เป็นเครื่องมือแสดงความถูกต้องของอำนาจที่จอมพลและบริวารใช้อยู่ในขณะนั้น พรรคสหภูมิจึงเป็นแหล่งรวมของบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยเฉพาะสมาชิกพรรคเสรีมนังคศิลา ซึ่งมีนายสุกิจ นิยมามเขมรินทร์ เป็นหัวหน้าพรรค และ นายสงวน จันทรสาธา เป็นเลขาธิการพรรคที่ จอมพล สฤษดิ์ ใช้เป็นเครื่องมือ โดยที่ในระยะเริ่มแรกของการบิคอำนาจ "๑๖ กันยายน" กลุ่มทหารยังไม่แสดงบทบาททางการเมืองอย่างเปิดเผย แม้กระทั่งตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ก็ยังเป็นพลเรือน (นายพจน์ สารสิน) เป็นหุ่นเชิด ยังคงปล่อยให้มีการเล่นการเมืองกันโดยพรรคการเมืองต่าง ๆ เพื่อแสดงให้เห็นว่า การบิคอำนาจครั้งนี้กระทำไปเพื่อประชาชน แต่นักการเมืองที่ไม่สวมเครื่องแบบและถือปืนรู้สึกว่า อำนาจทางการเมืองในขณะนั้นอยู่กับกลุ่มทหาร การเลือกตั้งในวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๐๐ มีใ้คนนั้นเครื่องแสดงว่า ประชาชนมีสิทธิ์เลือกตั้งและถอดถอนรัฐบาลของตน เหตุการณ์ทางการเมืองผ่านไปใ้ค่อนข้างราบรื่นในช่วงเวลานั้นเพราะว่า พรรคสหภูมิ ซึ่งกลุ่มทหารสนับสนุนอยู่ใ้ได้รับเลือกตั้งเป็นจำนวนมากที่สุดใ้ในสภา ทำให้เกิดสิทธิ์ที่จะถอดถอนรัฐบาลตามรัฐธรรมนูญ

แต่เนื่องจากพรรคสหภูมิ ไม่สามารถควบคุมคะแนนเสียงข้างมากใ้ในสภาผู้แทนราษฎรใ้ได้อย่างมีผล ไม่สามารถทำให้กลุ่มทหารเชื่อมั่นใ้ไ้ว่า พรรคใ้จะช่วยรักษาผลประโยชน์ และความมุ่งหวังของกันกลุ่มทหารใ้ได้ กลุ่มทหารจึงตัดสินใจใ้จะเข้าสู่วิถีการ เมือง

อย่างเปิดเผย โดยการก่อตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาอีกพรรคหนึ่งชื่อ พรรคชาติสังคม เพื่อให้
 การควบคุมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ กลุ่มทหารจึงคุมพรรคทั้งในแบบและนอกแบบ
 จอมพลสฤษดิ์ หัวหน้าคณะผู้ก่ออำนาจ เขาใช้อำนาจในฐานะหัวหน้าพรรค พลโท อดอม
 เป็นรองหัวหน้าพรรคอยู่กับนายสุกิจ นิมมานเหมินทร์ อดีตหัวหน้าพรรคสหภูมิ พลโท ประภาส
 จารุเสถียร นายทหารคนสำคัญ ได้รับมอบให้คิดตำแหน่ง เลขาธิการพรรค ส่วนสมาชิกพรรค
 ส่วนมากเป็นผู้แทนราษฎรกลุ่มที่ เกษสังกัตพรรค เสริมมังกศิลา และพรรคสหภูมิมาแล้ว หลังทาง
 การเมืองและความนิยมที่ได้รับจากประชาชนที่พรรคนี้ได้รับมีอยู่ไม่มาก โทษจะพิสูจน์ได้จาก
 การเลือกตั้งซ่อมเมื่อวันที่ ๓๐ มีนาคม ๕๐๑ พรรคนี้ตั้งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งจำนวน
 ๒๒ คน แต่ได้รับเลือกตั้งเพียง ๔ คน ในขณะที่พรรคประชาธิปไตย ที่นำโดย นายถวิล อภัยวงศ์
 ได้รับเลือกตั้ง ๑๓ คน จากการเสนอตัวต่อประชาชน ๒๓ คน อย่างไรก็ดีตามพรรคชาติสังคม
 ยังมีสิทธิ์ที่จะก่อตั้งรัฐบาลได้เพราะว่ามีจำนวนสมาชิกมากกว่าพรรคการเมืองอื่นในสภาผู้แทน
 ราษฎรขณะนั้น

การคุมอำนาจทางการเมือง และอำนาจภายในพรรคชาติสังคม ของ
 กลุ่ม จอมพล สฤษดิ์ ในยุคนี้ กระทำโดยควบคุมไปกับอำนาจทางทหารที่ปรากฏออกมาในรูปแบบ
 คณะรัฐมนตรี ทั้งนี้ คือ

๑. พลโท อดอม กิตติขจร รองผู้บัญชาการทหารสูงสุด เข้ารับ
 ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งในข้อเท็จจริงแล้วยังคงรับคำสั่งและปฏิบัติหน้าที่ตามความต้องการ
 ของ จอมพล สฤษดิ์ ด้วย เพราะว่า พลโท อดอม เป็นรองหัวหน้าพรรค

๒. พลโท ประภาส จารุเสถียร แม่ทัพภาคที่ ๑ เป็น
 รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และ เลขาธิการพรรค

^{๕๔} มหาดไทย, กระทรวง, รายงานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เล่ม ๒
 (พระนคร : โรงพิมพ์กระทรวงมหาดไทย, ๕๐๒) หน้า ๙๔.

๓. พลตรี พงษ์ ปุณณกันต์ เจ้ากรมขนส่งทหารบก เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม

๔. นายสุกิจ นิมมานเหมินทร์ รองหัวหน้าพรรคชาติสังคม ได้รับตำแหน่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ

๕. พลตรี กฤษ ปุณณกันต์ ผู้บังคับบัญชาการทหารม้า เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม

๖. พลอากาศโท บุญชู จันทรุเบกษา ผู้บัญชาการทหารอากาศ เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม

๗. พลเรือโท สอนง ธนะศักดิ์ เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการ กระทรวงกลาโหม

๘. พลโท เจียม ญาโนทัย อดีตเจ้ากรมการเงินทหารบก เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง ซึ่งมีพล เรือ่น เป็นรัฐมนตรีว่าการ

๙. พลเรือตรี จรุงฤ เจติมเตียรณ เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการ กระทรวงคมนาคม

๑๐. พลโท หลวงกำปปนาทแสนมากร อดีตผู้บัญชาการโรงเรียน นายร้อยพระจุลจอมเกล้า เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย

๑๑. พลตรี อัมพร จินตกานนท์ จากกรมพระนครมณฑุทหารบก เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงยุติธรรม ซึ่งมีนักกฎหมายอาชีพเป็นรัฐมนตรีว่าการ

๑๒. พลตรี เจริญ นิธิบุตร เจ้ากรมสื่อสารทหารบก เป็น รัฐมนตรีช่วยว่าการ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีพล เรือ่น เป็นรัฐมนตรีว่าการ

๑๓. พลโท จิตติ นาวิเสภัยร เจ้ากรมส่งกำลังบำรุงทหารบก เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ ซึ่งมีพล เรือ่น เป็นรัฐมนตรีว่าการ

๑๔. พลตรี เมตร เขมะโยธิน ผู้บัญชาการโรงเรียนเสนาธิการทหารบก เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม

จึงเห็นได้ชัดว่า คณะรัฐมนตรีชุดที่กล่าวถึงข้างต้น มีลักษณะคล้ายคลึงกับยุคก่อน ๆ ก็ยังมีสมาชิกคนสำคัญของกลุ่มทหาร ที่เป็นสมาชิกชั้นนำของพรรคด้วย เขาไปมีส่วนร่วมในการจัดทำมาจิวโนเจียสังการ โดยเฉพาะกระทรวงสำคัญที่เรียกว่า "Key Minister" และถ้าเป็นกระทรวงที่มีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมกำลังอาวุธ กลุ่มทหารจะคง เขาควบคุมเสมอ เช่น กระทรวงกลาโหม และกระทรวงมหาดไทย แต่ถาเป็นกระทรวงที่มีลักษณะการทางเทคโนโลยี กลุ่มทหารอาจจะ เว้นการ เขาคำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการ แต่ก็มักจะยึตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการ เช่น กระทรวงการคลัง กระทรวงศึกษาธิการ หรือกระทรวงเศรษฐการ เป็นต้น

(๓) พรรคสหประชาไทย

พิจารณาในแง่การ เขามีส่วนร่วมของกลุ่มทหารแล้ว พรรคนี้ เช่นเดียวกับพรรคเสรีมยังคศิลา ที่กลุ่มทหาร เป็นยุริ เริ่มจัดตั้งขึ้น โดยวิชิรวบรวมเดานักการ เมือง ซึ่งส่วนมากเคย เป็นสมาชิกพรรคเสรีมยังคศิลา สหภูมิ หรือชาติสังคมนวมมาก่อน มาเป็นสมาชิกพรรคและ เป็นตัวแทนของพรรคในการสมัคร เขารับ เลือกลงกายตั้งการประกาศให้รัฐธรรมนญ พ.ศ. ๒๕๑๑ อย่างไรก็ตาม กลุ่มทหารที่เป็นสมาชิกพรรคนี้ อาจจะกล่าวไคว่า เป็นทหารกลุ่มแรกที่แสดงความเข้าใจในเรื่องการพัฒนาการ เมืองไทย โดยกล่าวว่า

"...พรรคสหประชาไทยมีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างสรรคสังคมนประชาธิปไตย ให้เกิดขึ้นในประเทศไทย โดยนำเอาลัทธิประชาธิปไตยมาประยุกต์เข้ากับสภาวะการช้ และลักษณะพิเศษของประเทศไทย ให้ปรากฏเป็นสังคมนประชาธิปไตยของไทย..."

และยืนยันว่าการสร้างระบบพรรคเป็นจุดมุ่งหมายอันสำคัญที่สุดประการหนึ่ง ของการปฏิวัติ เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๑๑ และพรรคสหประชาไทย เป็นพรรคที่คอ เนื่องมาจากขบวนการปฏิวัติดังกล่าว เพราะทหารกลุ่มนี้มีความเห็นว่า เมื่อไม่มีระบบพรรคคำรงอยู่

^๒ พรรคสหประชาไทย, หนังสือเจ้เขวนเป็นสมาชิก ธรรมนญพรรค และนโยบายของพรรค (พระนกร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, ๒๕๑๒), หน้า ๒.

ระบบประชาธิปไตยก็ย่อมจะปกครองโดยระบบราชการ โดยส่วนเกินว ก็เป็นที่ทราบกันอยู่แล้ว ระบบประชาธิปไตยในประเทศไทย เค้าที่ผ่านมาก็รู้กันว่า เป็นระบบประชาธิปไตยที่ปกครองโดยระบบราชการ ข้อนี้คือสาเหตุอันสำคัญที่สุดของความล้มลุกคลุกคลานของประชาธิปไตยในประเทศไทย แก่ทหารกลุ่มนี้จะมีวินัยที่อย่างถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับความเข้าใจที่ถูกต้องหรือไม่ เป็นเรื่องที่จะต้องศึกษากันต่อไป

อำนาจวินิจฉัยสั่งการของพรรค

อำนาจวินิจฉัยสั่งการของพรรคนี้ อยู่ที่กลุ่มทหารอย่างไม่มีปัญหา พิจารณาจากธรรมนูญของพรรคสหประชาไทย ระบุว่าสมัชชาใหญ่ของพรรค คือองค์กรสูงสุดทางนิติบัญญัติของพรรค มาตรา ๑๑ สมัชชาใหญ่ประกอบด้วยสมาชิกซึ่งสมาชิกพรรคเลือกตั้ง มีจำนวนสอง เท่าของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทน และสมัชชานี้มีอำนาจหน้าที่ที่สำคัญหลายประการ เช่น (มาตรา ๒๐) กำหนดนโยบายของพรรค แก้ไขเพิ่มเติมธรรมนูญพรรค เลือกตั้งหัวหน้าพรรค และรองหัวหน้าพรรค เลือกตั้งเลขาธิการและรองเลขาธิการพรรค เลือกตั้งคณะกรรมการบริหารกลาง แต่ในทางปฏิบัติในวาระเริ่มแรก บทเฉพาะกาล ของธรรมนูญพรรคให้คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมือง ตามพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๐๐ มีอำนาจแต่งตั้งหัวหน้าพรรค รองหัวหน้าพรรค เลขาธิการพรรค รองเลขาธิการพรรค กรรมการอำนวยการ (มาตรา ๔๗) และสมาชิกสมัชชาใหญ่ (มาตรา ๕๔) คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองทั้งกว๊าว ประกอบด้วย นายทหารประจำการ ๑๐ คน ในจำนวนคณะผู้เริ่มจัดตั้งทั้งหมด ๕๕ คน ซึ่งได้แก่

- ๑. จอมพล ถนอม กิตติขจร ผู้บัญชาการทหารสูงสุด เป็นหัวหน้าพรรค
- ๒. พลเอก ประภาส จารุเสถียร ผู้บัญชาการทหารบก เป็นรองหัวหน้าพรรค
- ๓. พลอากาศเอก ทวี จุลละทรัพย์ เสนาธิการทหาร เป็นเลขาธิการพรรค

๒) เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗ - ๘.

- ๔. พลเอก กฤษณ์ สีวะรา รองผู้บัญชาการทหารบก เป็นรอง เลขาธิการพรรค
- ๕. พลโท แสง เสนาณรงค์ เป็นรอง เลขาธิการพรรค
- ๖. พลโท พงษ์ ปุณณกันต์
- ๗. พลเอก จิตติ นาวีเสถียร ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารสูงสุด
- ๘. พลเอก กฤษณ์ ปุณณกันต์
- ๙. พลเรือเอก จรูญ เวลิมเศียรณ ผู้บัญชาการทหารเรือ
- ๑๐. พลอากาศเอก บุญชู จันทร์ เบกษา ผู้บัญชาการทหารอากาศ

สมาชิกคนสำคัญของพรรคซึ่งส่วนมากเป็นผู้กุมอำนาจทางการเมือง และกุมอำนาจภายในพรรค ล้วนแล้วแต่ได้รับอำนาจทางการเมือง โดยการ เข้าดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่สำคัญ ซึ่งอยู่ในฐานะ "กษัตริย์รวมของประเทศไทย" ทั้งสิ้น เช่น

- ๑. หัวหน้าพรรค (จอมพล ถนอม กิตติขจร) เป็นนายกรัฐมนตรี
- ๒. รองหัวหน้าพรรค (พลเอก ประภาส จารุเสถียร) เป็นรองนายกรัฐมนตรี
- ๓. รองหัวหน้าพรรค (พลตำรวจเอก ประเสริฐ รุจิรวงศ์) เป็นรัฐมนตรี

ว่าการกระทรวงสาธารณสุข

- ๔. เลขาธิการพรรค (พลอากาศเอก ทวี จุลละทรัพย์) เป็นรัฐมนตรี

ว่าการกระทรวงคมนาคม

- ๕. รองเลขาธิการพรรค (พลเอก กฤษณ์ สีวะรา) เป็นรัฐมนตรีช่วย

ว่าการกระทรวงศึกษาธิการในครั้งแรก และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหมในภายหลังต่อมา

- ๖. รองเลขาธิการพรรค (พลโทแสง เสนาณรงค์) เป็นรัฐมนตรีว่าการ

กระทรวงในสมัยนายกรัฐมนตรี

^๒ ไม่เห็นผล เว้น.

๗. รองเลขาธิการพรรค (พลตำรวจโท พิชัย กุลละวณิชย์) เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุขในครั้งแรกและรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรในครั้งต่อมา

๘. ผู้เริ่มจัดตั้งพรรค (พลโท ชมน พุกองกันต์) เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม

๙. ผู้เริ่มจัดตั้งพรรค (พลเอก จิตติ นาวิเสถียร) เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม

๑๐. ผู้เริ่มจัดตั้งพรรค (พลเอก กฤษ พุกองกันต์) เป็นอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์

สำหรับองค์การสูงสุดทางบริหาร ธรรมนูญของพรรคบัญญัติให้เป็นของคณะกรรมการบริหารกลาง (มาตรา ๒๖) ซึ่งประกอบด้วยกรรมการไม่เกิน ๕๕ คน แต่อย่างไรก็ตามคนจำนวนไม่เกิน ๔๘ คนกลุ่มนี้ ยังมีโซ่กลุ่มผู้มีอำนาจสูงสุดของพรรคอย่างแท้จริง เพราะธรรมนูญพรรคบัญญัติไว้เช่นเดียวกันว่า สภาการ เมืองซึ่ง เป็นกรรมการบริหารกลางโดยตำแหน่ง ก็คือ องค์การสูงสุดทางบริหารของพรรค (มาตรา ๒๗) สภาการ เมืองประกอบด้วย

๑. หัวหน้าพรรค (จอมพล อดุลย กิตติขจร)

๒. รองหัวหน้าพรรค (พลเอก ประภาส จารุเสถียร และ พลตำรวจเอก ประเสริฐ รุจิรวงศ์)

๓. เลขาธิการพรรค (พลอากาศเอก ทวี จุลละทรัพย์)

๔. รองเลขาธิการพรรค (พลเอก ถนอม สี่ระรา, พลโทแสง เสนาณรงค์ และ พลตำรวจโท พิชัย กุลละวณิชย์)

๕. หัวหน้าสำนักเลขาธิการของพรรค

๖. บุคคลอื่นซึ่งหัวหน้าพรรคแต่งตั้งไม่น้อยกว่าเจ็ดคน แต่ไม่เกินสิบคน จากคณะกรรมการบริหารกลางของพรรค

จะเห็นได้ว่า อำนาจวินิจฉัยสั่งการของพระคณี อยู่กับทหาร เพียงไม่กี่คน ดังนั้น
 บรรดาพระคณีจะ เริ่มแรกเริ่มตนเองพระคณาการ เมืองที่หลังสนับสนุนจากประชาชนใดหรือไม่จึง เป็นปัญหา
 กิจกรรมทางการเมือง (Political Activities) ที่แสดงออกโดยพระคณี ขณะนี้มีลักษณะ
 เป็นระบบราชการมาก สมาชิกพระคณีฝ่ายสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นสภานิติบัญญัติประจำการหนึ่งของการ
 เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเมือง ไม่มีอิทธิพลในการกำหนดกิจกรรมของพระคณีโดย นักเทศน์
 ก็ทำให้ประชาชนมีความรู้สึกว่าเป็นพระคณาของชนชั้นพระคณา (Commoners) มากขึ้น จึงไม่เป็นผลดีต่อการพัฒนาพระคณาการ เมืองในระบอบประชาธิปไตย